

ปีที่ 5 ฉบับที่ 7 : 22 กุมภาพันธ์ 2545 <http://epid.moph.go.th/>

วิสัยทัศน์กองระบาดวิทยา

“เป็นศูนย์กลางความเชี่ยวชาญ พัฒนามาตรฐาน ประสานเครือข่ายระบาดวิทยา
ของประเทศและสากล มุ่งผลดีนำแนวทางเสริมสร้างสุขภาพ”

สารบัญ

- ❖ ก้าวทันโรค 104
สารหนูในยาหอม
- ❖ ข้อมูลรายงานสถานการณ์การเฝ้าระวังโรค
ทางระบาดวิทยาเร่งด่วน 108
สัปดาห์ที่ 7 (10 – 16 กุมภาพันธ์ 2545)
- ❖ แผนภูมิโรคไข้เลือดออก 114
- ❖ สรุปข่าวการระบาด 116
(วันที่ 11 – 15 กุมภาพันธ์ 2545)
- ❖ บันทึกท้ายบท 118
- ❖ ข่าวประชาสัมพันธ์ 119

ทุกรายงานมีคุณค่าต่อระบบเฝ้าระวัง
และการควบคุมป้องกันโรค
โปรดช่วยกันตรวจสอบ จำนวนและความถูกต้อง
และส่งให้ทันตามกำหนดเวลา

โปรดส่งรายงานให้กองระบาดวิทยา
ภายในเช้าวันอังคาร

สัปดาห์ที่ 7 ระหว่างวันที่ 10 – 16 กุมภาพันธ์ 2545
ส่งรายงานข้อมูลเฝ้าระวังโรคทางระบาดวิทยาเร่งด่วนทันตาม
กำหนดเวลา สัปดาห์นี้ 58 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 76.37

ก้าวทันโรค

สารหนูในยาหอม

อัญชลี ศิริพิทยาคุณกิจ
กลุ่มงานระบาดวิทยาสิ่งแวดล้อม
กองระบาดวิทยา

จากรายงานการวิเคราะห์หาปริมาณสารหนูในยาแผนโบราณ
ของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ระหว่าง พ.ศ. 2538 – 2544 พบการ
ปนเปื้อนของสารหนูในยาหอม ที่ผลิตโดยบริษัทประสาททองโอสด
จำกัด ระหว่าง 5.92 - 46, 749.76 ppm. ซึ่งยาที่ตรวจพบนี้เกิน
มาตรฐานอย่างมาก (ค่ามาตรฐานสารหนูในยาสมุนไพรไม่เกิน 4
ppm.) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยารับทราบเรื่อง จาก
รายงานของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จึงเข้าตรวจโรงงานผลิตและ
เก็บตัวอย่างส่งตรวจเพิ่มเติม พร้อมทั้งสั่งการให้บริษัทเรียกเก็บคืนยา
จากร้านขายยา และแถลงข่าวเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของ
ประชาชน

ปัญหาการบริโภคยาหอมที่มีสารหนูสูงแล้วจะมีผลต่อสุขภาพหรือไม่ การดูแลรักษาผู้บริโภคยาหอมเป็นประจำ จะดำเนินการอย่างไร เป็นประเด็นคำถามสำคัญสำหรับผู้บริโภค บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุขได้จัดประชุมเรื่องแนวทางการศึกษาปัญหาสุขภาพจากการบริโภคยาหอมปนเปื้อนสารหนู เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2545 ณ ห้องประชุมตึกสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข โดยมีรองปลัดกระทรวงสาธารณสุข (นายแพทย์สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ) เป็นประธาน หน่วยงานที่เข้าประชุมประกอบด้วย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมการแพทย์ กรมอนามัย สถาบันการแพทย์แผนไทย และสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข โดยกองระบาดวิทยา เป็นผู้ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มติที่ประชุม มีข้อสรุปให้ดำเนินการดังนี้

1. จัดทำคำแนะนำสำหรับประชาชนที่บริโภคยาหอมที่มีสารหนูสูง โดยใช้ข้อสรุปจากผู้เข้าประชุม
2. มอบให้สถาบันโรคผิวหนัง จัดทำคำแนะนำสำหรับแพทย์ เรื่องโรคพิษสารหนู เพื่อให้กองระบาดวิทยาเวียนแจ้งให้ทุกโรงพยาบาลใช้เป็นแนวทางในการดูแลผู้ป่วย
3. มอบให้กองระบาดวิทยาจัดทำแนวทางการดูแลผู้ที่สงสัยว่า ได้รับพิษสารหนูจากการบริโภคยาหอม เวียนแจ้งให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทุกแห่งรับทราบ เพื่อการปฏิบัติต่อไป
4. มอบหมายให้กองระบาดวิทยา ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อมูลประมาณการถึงจำนวนประชาชนที่บริโภคยาหอมปนเปื้อนสารหนู และประเมินปัญหาสุขภาพจากการบริโภคยาหอมที่มีสารหนูเกินมาตรฐาน

รายละเอียดของเอกสารที่จัดทำ ดังต่อไปนี้

คำแนะนำสำหรับประชาชนที่บริโภคยาหอมอินทโธสแห่งทอง

และยาหอมปราสาททองโอสถ ที่พบว่าปนเปื้อนสารหนู

1. ที่ผ่านมา ในประเทศไทย ยังไม่พบการระบาดของกรณีได้รับพิษเฉียบพลันจากสารหนู
2. นักวิชาการและแพทย์ผู้เชี่ยวชาญคาดว่า ปัญหาสารหนูในยาหอมน่าจะเป็นปัญหาจากการสะสมเรื้อรัง ซึ่งมักจะแสดงอาการที่ผิวหนัง คือ ผิวหนังเป็นสีดำ และมีจุดขาวสลับ ลักษณะแบบที่เรียกว่า “หยดน้ำฝน บนถนนฝน” หรือมีผื่นหนาที่ผิวหนังบริเวณฝ่ามือ ทั้ง 2 ข้าง
หากผู้ที่รับประทานยาหอม 2 ยี่ห้อดังกล่าวเป็นประจำ และมีความผิดปกติที่ผิวหนังเข้าลักษณะที่กล่าวมา ควรจะไปพบแพทย์ โดยเฉพาะ ตามโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลประจำจังหวัด และโรงพยาบาลต่างๆ เพื่อรับการตรวจและแนะนำ
3. กระทรวงสาธารณสุข โดย กองระบาดวิทยา ร่วมกับ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมการแพทย์ และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา จะได้ร่วมกันศึกษาทางระบาดวิทยา เพื่อให้ได้ทราบกลุ่มประชากรที่มีความเสี่ยงสูง และให้คำแนะนำเพิ่มเติม ต่อไป
4. สำหรับการตรวจหาปริมาณสารหนูในร่างกาย หากรับประทานครั้งสุดท้ายไม่เกิน 2 สัปดาห์ ก็สามารถตรวจจากปัสสาวะได้ กรณีที่รับประทานมานาน และแพทย์เห็นสมควรเป็นการเฉพาะราย ก็จะทำการศึกษาหาสารหนูได้จาก เล็บ หรือเส้นผม

โรคพิษสารหนู (คำแนะนำสำหรับแพทย์)

เมื่อร่างกายได้รับสารหนูเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดอาการพิษได้ 2 ระยะ คือ

1. **ระยะเฉียบพลัน** จากการรับสารหนูจำนวนมาก จะมีอาการแสบร้อน ปาก คอ ภาวะเพาะ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้องรุนแรง แน่นหน้าอก ความดันโลหิตต่ำ ไตวาย ตาบวม หายใจลำบาก มีผื่นแพ้ยา มีไข้ เม็ดเลือดแดงแตก ชักหมดสติ และถึงแก่ชีวิตได้
2. **ระยะเรื้อรัง** จากการรับสารหนูทีละน้อยจนสะสมในร่างกายจำนวนมาก ทำให้เกิดอาการอ่อนเพลีย ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ชาปลายมือปลายเท้า ไม่มีแรง Footdrop และการเปลี่ยนแปลงที่ผิวหนัง ซึ่งเห็นได้ชัด คือ
 - 2.1 Arsenical keratosis เป็นตุ่มแข็งสีเนื้อหรือออกสีเหลืองเล็กน้อย ที่ฝ่ามือ ฝ่าเท้า ทั้ง 2 ข้าง ขนาด 2-10 mm. แต่อาจรวมเป็นผื่นใหญ่ได้ ในระยะแรกอาจมีขนาดเล็กและจำนวนน้อย มองไม่เห็น แต่คลำจะรู้สึกได้ แล้วเพิ่มจำนวนและขนาดในระยะต่อไป (รูปที่ 1)

- 2.2 Arsenical melanosis ผิวทั่วตัวจะดำคล้ำและมีจุดด่างขาวสลับดำ เป็นลักษณะกระดำกระด่าง (raindrop in the dust) เห็นได้ชัดบริเวณตัว (รูปที่ 2)
- 2.3 มะเร็งผิวหนัง ได้แก่
 - Bowen disease เป็นผื่นแดงมีสะเก็ดที่ขอบ (รูปที่ 3)
 - Basal cell carcinoma (รูปที่ 4)
 - Squamous carcinoma (รูปที่ 5)

รูปที่ 2

รูปที่ 3

รูปที่ 4

รูปที่ 5

มักพบเมื่อผู้ป่วยได้รับสารหนูมาเป็นเวลานานหลายปี และอาจพบ internal malignancy ได้ เช่น ที่ urinary bladder , lung , liver

การวินิจฉัยโรค เมื่อพบอาการในข้อที่ 2.1 และ 2.2 และประวัติการได้รับสารหนูก็จะให้การวินิจฉัยได้ การตรวจหาปริมาณสารหนูในผมและเล็บ ใช้เพื่อช่วยยืนยันการวินิจฉัย ให้พิจารณาทำเฉพาะรายที่จำเป็นเท่านั้น

แนวทางการรักษา

1. งดรับประทานยาหรืออาหารที่ปนเปื้อนสารหนู
2. ให้ความรู้และติดตามผู้ป่วยเป็นระยะ เพื่อเฝ้าระวังมะเร็งผิวหนัง และมะเร็งในอวัยวะอื่น ที่อาจเกิดขึ้น
3. รักษามะเร็งผิวหนังที่เกิดขึ้น

หมายเหตุ: หากมีปัญหาในการวินิจฉัยหรือรักษา กรุณาได้ที่ สถาบันโรคผิวหนัง โทร 0 - 2246 - 1280 - 3

แนวทางการดูแลผู้ป่วยกินยาหอมอินทรีโอสถแห่งทอง และยาหอมปราสาททอง

1. งดรับประทานยาหอมอินทรีโอสถแห่งทองและยาหอมปราสาททอง
2. หากพบผู้ป่วยบริโภคยาหอม 2 ยี่ห้อ ดังกล่าวเป็นประจำ และต่อเนืองขอให้ตรวจความผิดปกติของผิวหนัง ถ้าพบโรคพิษสารหนูดังกล่าวเอกสาร “โรคพิษสารหนู” (คำแนะนำสำหรับแพทย์) ให้รายงานผู้ป่วยพิษสารหนูที่ตรวจพบด้วยแบบรายงาน 506 ส่งไปที่กองระบาดวิทยา เพื่อการสอบสวนทางระบาดวิทยา การรายงานแบบรายงาน 506 ขอให้ระบุด้วยว่า “พิษสารหนูจากกินยาหอม”
3. ให้คำแนะนำกับผู้มาตรวจหรือผู้มีความกังวลต่อการบริโภคยาหอม ปนเปื้อนสารหนู ตามเอกสาร “คำแนะนำสำหรับประชาชนที่บริโภคยาหอมอินทรีโอสถและยาหอมปราสาททอง”
4. ในกรณีที่ไม่แน่ใจในการวินิจฉัยและการดูแล รักษาผู้ป่วย ขอให้ปรึกษาแพทย์เฉพาะทางผิวหนัง หรือปรึกษาสถาบันโรคผิวหนัง หมายเลขโทรศัพท์ 0 - 2246 - 1280 - 3